

dium; ergo talis cogitatio in illis, neque est gratia, neque effectus redemptionis Christi. Ergo idem est dicendum de illis hominibus non baptizatis qui, pervenientes ad usum rationis, incipiunt habere cogitationem bonam et honestam, vel sufficientem, vel congruam, nam est eadem ratio, et consequenter idem erit in reliquis, præcise sistendo in entitate et intrinsicis conditionibus talis cogitationis. Nam si addatur relatio et utilitas aliqua ad finem supernaturalem, secundum id erit effectus redemptionis, et rationem gratiæ participabit solum per extrinsecam denominationem, ut explicavi; hoc autem eodem modo contingeret absque peccato originali, quod ad rationem gratiæ attinet.

11. *Confirmatur tertio, ex locutionibus Patrum contra Pelagium.* — Unde confirmatur tandem, quia, licet daremus hanc cogitationem habere aliquam rationem gratiæ in homine lapsa, quatenus daretur cum remissione alicujus pœnæ, adhuc non esset gratia auxilians, de qua tractamus et tractant Patres, quando contra Pelagium requirunt gratiam bene operandi; sed pertineret ad gratiam, quam Augustinus vocare solet remissionis peccatorum, nam sub illa includitur omnis gratuita remissio tam culpæ quam pœnæ. Quod vero non esset gratia auxilians, patet argumentis factis, quia etiam cogitatio sufficiens non esset gratia auxilians, licet esset cum remissione alicujus pœnæ, et quia congruitas non addit per se aliquid auxilii prævenientis vel adjuvantis, et in cogitatione morali nullum principium adjuvans supponit præter id quod mere naturale est, sive in facultate intrinseca, et concursu illi debito, sive in applicatione et excitatione objectorum per communem cursum causarum cum generali concursu, supposita prima institutione generali, quæ neque pertinet ad auxilium speciale, etiamsi sit aliquid beneficium, vel gratia extrinseca quæ antecedit peccatum originale, nec propter illud immutari debuit.

CAPUT XVI.

PROFONITUR CONTRARIÆ SENTENTIÆ FUNDAMENTUM EX PATRUM LOCUTIONIBUS DESUMPTUM, UT RETORQUEATUR.

1. *Proponitur fundamentum adversariorum.* — Hactenus ratione et discursu tantum egimus contra tertiam sententiam supra relatam; quia vero illa præcipue fundatur in locutioni-

bus Augustini, et aliorum Patrum, vel etiam Conciliorum, quæ illum postea imitata sunt, ideo locutiones illas in hoc capite objiciemus, in sequentibus vero non solum illi sententiæ non favere, sed potius illam improbare ostendemus. Proprium igitur illius sententiæ fundamentum, ex Augustino sumptum, est, ipsum, ad confutandos Semipelagianos, reduxisse initium bonæ operationis ad sanctam cogitationem, quam dicit esse specialem gratiam, et inde concludit omne opus bonum esse ex gratia. Talem autem cogitationem specialem gratiam esse, solum ostendit Augustinus ex illo principio, quod non est in potestate nostra illam nobis procurare, ideoque a Deo debeat præparari; sed omnis cogitatio boni honesti inducens cum effectu ad honestum actum virtutis moralis, est hujusmodi, ut constat ex dictis, nam loquimur de prima cogitatione; ergo ex sententia Augustini omnis talis cogitatio sancta, etiam in ordine moralis boni consentanei lumini naturæ, est vera gratia, et ratione illius actus moralis pendet essentialiter a gratia.

2. *Pro adducto fundamento.* — *Primus locus ex Augustino.* — Prima propositio assumpta probatur ex variis locis Augustini. Primus est lib. 2 contra duas epistolas Pelagian., cap. 8, ubi inde probat nihil boni posse ab homine perfici, vel inchoari, quia nec cogitatio talis boni, quæ necessario præcedit omnem bonum affectum, haberi potest a nobis ex nobis, sed ex Deo, dicente Apostolo 2 Corinth. 3: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et eodem fere modo ponderat eadem verba libro de Gratia et libero arbitrio, cap. 7, et de Bono persever., cap. 8. Et illis adjungit verba Ambrosii, libro de Fuga sæcul., cap. 7: *Non est in potestate nostra cor nostrum, et nostræ cogitationes.* Quæ verba iterum refert cap. 19, et illis addit: *Nec ipse facta et dicta præterit, non enim est dictum factumve hominis, quod non ex cordis cogitatione procedat.*

3. *Secundus locus ex eodem Augustino.* — Alter principalis locus apud Augustinum est in lib. 2 de Peccator. merit., cap. 18, ubi initium pravæ voluntatis ait esse, quia bonum vel latet, vel non delectat: unde e contrario initium bonæ voluntatis esse dicit ipsius boni notitiam, et de illo voluptatem, et, quia delectatio supponit cognitionem, fit ut ad cognitionem totum hoc initium revocetur. Subjungit autem, et ad hoc probandum inducit illud Jeremiæ 10: *Scio, Domine, quia non est in ho-*

mine via ejus, nec viri est ut ambulet et dirigat gressus suos. Quod profecto maxime dictum videtur, propter prævias cogitationes bonas, quas sibi ipse homo præparare non potest, nisi prius Deus incipiat. Estque similis locus Augustini in quæst. 2, lib. 1 ad Simplic. circa finem, ubi, ut ostendat initium boni esse ex Deo, ait: *Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo ejus voluntas moveatur ad fidem? Et eodem modo dicere posset quo ejus voluntas moveatur ad bonum actum, et addit: Quis autem omnino amplectitur aliquid quod eum non delectet? Aut quis habet in potestate ut ei occurrat, quod eum delectare possit.* Et post multa concludit: *Restat ergo ut voluntates eligantur, sed voluntas ipsa nisi aliquid occurrerit, quod delectet, atque invitet animum moveri nullo modo potest. Hoc autem, ut occurrat, non est in hominis potestate.*

4. *Tertius locus ex ipso etiam Augustino et Patribus aliis.* — Præterea faciunt illa testimonia, in quibus Patres aiunt omnes cogitationes bonas esse a Deo et ex gratia. Augustinus, vel potius Gennadius, de Eccles. dogmat., cap. 82: *Malæ cogitationes (inquit) non semper a demone sunt, bonæ autem semper sunt a Deo.* Et serm. 171 de Tempore, habet Augustinus dignam illo sententiam: *Quidquid boni cogitaverit homo subito corde percussus, sciat quia hospes veniat illi de celo: quem hospitem paulo superius gratiam esse explicaverat.* Deinde Fulgentius, l. de Incarnat. et Grat., cap. 12, 13 et 19, dixit per gratiam Christi fieri, *ut sanctæ cogitationis possibilitatem recuperemus, quam in primo homine perdidimus.* Et Prosper contr. Collat., cap. 10, et ad objectionem 8 Gallorum, ait a ducentis quatuordecim Sacerdotibus definitum esse, *gratiam Dei per Jesum Christum non solum ad cognoscendam, sed etiam ad faciendam justitiam per actus singulos adjuvare, et a Concilio Africano traditum esse, utrumque Dei donum esse et scire quid facere debeamus, et diligere ut faciamus.* Quæ verba habentur in Concilio Milevitano, cap. 4, et in African., cap. 79, et fere similia habentur in Arausic., cap. 7, ubi definit, *per naturæ vigorem nihil boni cogitare homines posse, ut expedit, id est, ita ut ad aliquid boni operandum sufficiat; et cap. 9 ait: Divini est muneris cum et recte cogitamus, et pedes nostros a falsitate et injustitia tenemus.* Quæ est etiam 22 sententia Augustini apud Prosperum; ergo ex sententia Patrum omnis honesta cogitatio est gratiæ donum per Christum, ac subinde saltem hac ratione ad

omne opus bonum est aliqua gratia necessaria.

5. *Quartus locus ex Patribus nonnullis ac Pontificibus.* — Tertio, faciunt testimonia quæ probant illam cogitationem dari nobis ex meritis Christi: quæ sumi possunt ex Epistolis apud Augustinum, a 90 usque ad 105. Ibi enim docent Augustinus et Africani Patres, et consentiunt Pontifices, ad vincendas tentationes, et vitando peccata etiam contra legem naturæ, et ad bene sanctæque vivendum, esse necessariam Christi gratiam; sed illa cogitatio congrua et honesta, quæ est efficax ad aliquod virtutis opus, etiam est efficax ad vitandum peccatum et vincendam aliquam tentationem; ergo est ex Christi meritis; ergo est vera gratia. Hæc ultima consequentia probatur, quia Christus non meruit nobis dona naturæ, seu creationis, sed gratiæ, quia, ut ait Augustinus, Epist. 105: *Christus non pro nullis ut homines conderentur, sed pro impiis mortuus est ut justificarentur.*

CAPUT XVII.

EX EORUMDEM PATRUM SENTENTIIS, COGITATIONEM NATURALEM CONGRUAM NON ESSE VERUM GRATIÆ AUXILIUM DEMONSTRATUR.

1. *Assertio.* — *Probatur primo.* — Verumtamen, si quis attente legat has Patrum sententias, et alias in quibus Pelagium reprehendunt quod solam libertatem, legemque, vel doctrinam, gratiam appellaret; facile intelliget quam sit interpretatio hæc a sensu Patrum aliena. Dico ergo, ex sententia Patrum, cogitationem honestam mere naturalem, et ex cursu naturalium objectorum per lumen rationis naturalis conceptam, etiamsi habeat actum voluntatis consequentem, et ideo congrua sit, non esse veram gratiam qua nostra justificatio fit, vel inchoatur. Probatur primo, quia *beneficium creationis, licet non contemnenda ratione possit dici gratia, non tamen est illa gratia de qua Scriptura loquitur, et de qua dicit Paulus: Non irritam facio gratiam Dei, nam si per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est, ad Galat. 2.* Sed hæc cogitatio honesta comprehenditur sub gratia creationis; ergo. Major est Concilii Carthag. Epist. ad Innoc., 95 inter Epistolas Augustini, et satis declarata est in proleg. 3. Minor probata est fuse in præcedentibus capitibus, declaraturque in hunc modum: nam gratia creationis intelligi potest, vel solum benefi-

cium creationis præcise sumptum, vel ut includit quiddam est ex natura rei debitum, seu consequens ad ipsam creationem. Pelagius ergo, cum dicebat posse hominem suo arbitrio et labore juste vivere, adjutum gratia, per gratiam intelligebat, non solum creationem animæ, sed etiam potentiarum ejus, et conservationem cum communi influentia et providentia, et si forte generalem concursum Dei non negabat, etiam illum sub gratia illa comprehendebat. Nam, ut referunt Patres Concilii Carthaginens. dicta Epist. 95 ad Innocent., per gratiam intelligebat illam qua datum est nobis non solum ut homines essemus, sed etiam ut sentiremus et intelligeremus, quæ et bonis et malis communis est; ergo sub hac gratia etiam illam cogitationem comprehendebat, non quidem ignorans in creatione sic sumpta includi plura beneficia inter se distincta, et separabilia invicem, quod est per se evidens, sed omnia comprehendens sub gratia naturali (ut sic dicam) seu creationis, quia omnia pertinent ad beneficia suo modo naturæ debita, et quæ viribus naturæ comparantur, supposita generali dispositione causarum universi. Item supra ostensum est, sub libertate proxima ad peccandum includi cogitationem honestam saltem sufficientem; hanc ergo comprehendebat Pelagius sub nomine gratiæ, et Patres sub beneficio liberi arbitrii, quia libertatem ad peccandum sub creatione comprehendebant; ostendimus autem eandem esse rationem de congrua cogitatione, quæ de sufficienti; ergo.

2. *Probatur secundo.* — Secundo, principaliter idem ostenditur hoc modo: nam Pelagiani et Semipelagiani admittebant beneficium generale collatum omnibus in dispositione causarum naturalium, et in generali doctrina, et prædicatione fidei miraculis confirmata, et consequenter ignorare non poterant cogitationes honestas ex his objectis, vel causis extrinsecis, in hominibus insurgentes, in quibusdam habere effectum bonæ voluntatis, in aliis autem non habere, ac proinde tales cogitationes in quibusdam esse, in aliis non esse congruas. Dicebant præterea, ratione illius generalis beneficii creationis et dispositionis rerum, illam bonam voluntatem esse ex gratia communi, quæ in uno homine effectum habet propter bonum usum libertatis, in alio vero male operante illum non habet propter malum usum ejusdem libertatis. Neque etiam ignorabant Deum prævidisse hanc varietatem eventuram in diversis voluntatibus, et nihilominus talem dispositionem rerum voluisse. Et ita sub illa

gratia comprehendebant illam cogitationem quæ habitura est effectum; et fortasse non negarent in eo qui bene operaturus est, esse majus quoddam beneficium Dei et gratiam in suo ordine. Nihilominus tamen, quia non admittebant gratiam internam dantem vires voluntati, et speciali Dei beneficio immisam, de errore ac deceptionis calumnia redarguuntur a Patribus: ergo ex sententia Patrum cogitatio illa naturalis non est vera gratia, quæ ad bonam voluntatem ab eis postulatur. Consequentia quidem per se evidens est, et ex Patrum sententiis statim clarior fiet.

3. *Progreditur secunda probatio quoad Pelagium.* — Assumptum vero quoad Pelagium et damnationem ejus, constat ex supra dictis, Proleg. 5, cap. 3, de errore Pelagii, et ex epist. 90 et sequentibus inter Epistolas Augustini, et specialiter ex Augustino lib. 4 de Grat. Christi, fere per totum, cujus varia loca ibi expendimus. Item ex Prospero, epistol. ad Ruffin., in principio, ubi in summa dicit gratiam tantum positam esse a Pelagio ut *magistram liberi arbitrii per cohortationem, per legem, per doctrinam, per creaturas, per contemplationem*, etc. Quid est, quæso, contemplatio, nisi bona cogitatio ex illis causis suborta? Hanc ergo etiam comprehendit sub gratia a Pelagio admissa, quam etiam dicebat esse ut *Doctorem, cui circa omnes homines per universum mundum commune et generale sit studium, ut qui voluerint*, utique bonum vel malum amplectantur. Pelagius ergo, teste Prospero, cogitationem illam honestam, ex naturali lumine cum communi cursu objectorum et causarum secundarum subortam, etiam cum ad effectum bonæ operationis pervenit, ac subinde congrua est, gratiam appellabat; et nihilominus statim subdit sedem Apostolicam, Concilia Africana et Augustinum versutiam Pelagii deprehendisse et reprobasse. Idem ostendi potest ex Paulo Orosio in suo dialogo, circa medium, ubi, inter alia, dicit Pelagium posuisse gratiam in *solo naturali bono, et in libero arbitrio, et in hoc ordine quem natura bene instituta custodit*. Nam *hoc modo Deus, elementariis semel cursibus constitutis, facit inde quæ facit*. Ex quibus verbis constat omnem cogitationem honestam quæ ex ordinario et naturali cursu causarum oriri potest, comprehensam fuisse a Pelagio sub gratia. Et addit Orosius in hoc errasse, quod non cognoverit altiore gratiam quam Deus communicat altiori largitate.

4. *Progreditur deinde quoad Semipelagianos.* — Deinde Semipelagianos etiam illud genus

gratiæ admisisse, et eo colore errasse, clarissime colligitur ex Prospero, Epistol. ad Augustinum de erroribus Semipelagianorum, de quibus sic inquit: *Cum ad confitendam Christi gratiam, quæ omnia præveniat merita humana, cogantur, ad conditionem hanc velint uniuscujusque hominis pertinere, in qua eum nihil prius merentem, quia neque existentem, liberi arbitrii et rationalem gratia creatoris instituat, ut per discretionem boni et mali, et ad cognitionem Dei, et ad observationem mandatorum ejus suam possit dirigere voluntatem*. Ex quibus verbis aperte constat Semipelagianos cogitationem naturalem discernendi bonum et malum, quæ cum effectu dirigat voluntatem ad bene operandum, sub gratia creationis comprehendisse. Idemque sumitur evidentius ex eodem Prospero, capit. 28 contr. Collator., ubi contra Cassianum sic inquit: *Denique, ut videretur aliquid gratiæ tribuisse, ad perfectionis, ait, incrementum semina hæc pervenire non poterunt, nisi opitulatione Dei fuerint excitata, ut, scilicet, opitulatio Dei sit cohortatio atque doctrina, mens autem, quæ virtutum est opulenta seminibus, utatur facultate quam possidet: ad hoc tantum juvanda, ut earum virtutum apprehendat culmina quarum sibi scit inesse principia*. Præterea Hilarius, Epistola ad Augustinum, de Semipelagianis refert posuisse in bona voluntate naturali initium salutis ante gratiam, additque eosdem etiam dixisse, prædicari Evangelium his gentibus potius quam aliis, quia prævidit Deus qui essent credituri. Ex quibus colligimus posuisse Semipelagianos cogitationem naturalem congruam ad obtinendum bonum effectum, et illius occasionem a Deo esse prævisam cum præscientia congruitatis, seu effectus futuri, et illam fuisse sufficientem ad aliquod meritum, quod non excluderet rationem gratiæ. Unde verisimile est etiam illam cogitationem inter gratias computasse.

5. *Probatur tertio.* — Tertio, declaratur idem ex alia communi Patrum doctrina; nam cogitatio illa, quantumvis honesta, quæ ita est naturalis, ut per solas causas naturales, seu per objecta ordinario cursu naturæ sensibus occurrentia, et per naturale lumen intellectus comparari potest, profecto non excedit rationem legis aut doctrinæ; ergo non est illa gratia divinæ illuminationis et inspirationis quam Sancti ad bene vivendum requirunt. Consequentia evidens est, quia Patres postulant ad bene vivendum talem gratiam quæ aliquid sit ultra doctrinam et legem, et det

vires ad legem implendam, et ad amandum quod per doctrinam cognoverimus. Antecedens autem probatur, primo, quia in cognitione quæ per solam inventionem acquiritur, creaturæ aliaque objecta extrinseca, a quibus, mediis speciebus sensibilibus, intellectus doctrinam accipit, habent locum præceptoris docentis scientiam vel prædicationem Dei proponentis, juxta illud Psalm.: *Cæli enarrant gloriam Dei*, etc.; et: *Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum*; et postea: *Lex Domini immaculata concertans animas*, etc. Quod de lege naturali, quæ per creaturas cognosci potest, optime intelligitur, et hoc confirmat illud Pauli ad Roman. 1: *Revelabitur ira Dei super omnem impietatem et injustitiam eorum qui veritatem Dei in injustitia detinent, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit*, utique docendo illos veritatem per creaturas. Nam, ut subdit: *Invisibilia ipsius per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*; et infra: *Ita ut sint inexcusabiles*. Quatenus ergo intellectum instruunt, ad doctrinam pertinent; quatenus vero inexcusabiles reddunt eos, qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, legem profecto ostendunt.

6. Atque hoc recte declarant Augustini verba libr. 10 Confessionum, c. 6, dicentis: *Cælum et terra, et omnia quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Altius tamen tu misereberis cui misertus eris et misericordiam præstabis cui misericors fueris. Alioquin cælum et terra surdis loquuntur laudes tuas*. Ergo tota illa cogitatio, seu inventio per creaturas, ad doctrinam tantum et legem spectat. Idem ergo est de omni alia cogitatione boni honesti ex objectis occurrentibus vi naturalis luminis desumpta; nam ex parte objectorum excitantium intellectum tantum pertinet ad doctrinam et legem: unde, quantumvis illa cogitatio futura sit congrua, non est a Deo ut adjuvante naturam ad bene operandum, neque ut subministrante vires volenti, sed ut a docente hominem per creaturas, et per eandem legem naturalem promulgante vel applicante; ergo illa cogitatio non habet rationem veræ gratiæ quam Scripturæ et Sancti docent, sed palliatæ gratiæ, quam Pelagius prædicabat; vel certe quando illa cogitatio congrua existit, potius dici potest doctrina, vel lex congruo tempore lata, seu applicata, quam gratia congrua.

7. *Probatur quarto.* — Quarto probatur,